

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»
на тему: «Забезпечення фінансової безпеки банків України»**

Виконавець: студент 6 курсу, групи 63
спеціальності 72 «Фінанси, банківська
справа та страхування»,
спеціалізації «Банківська справа»
КУБАЯТІ Н.Т.

Науковий керівник: к.е.н., доцент
СЕРГЄЄВА О.С.

ОДЕСА - 2019 року

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ефективне функціонування банківського сектору національної економіки з метою організації безперервного руху акумульованих фінансових ресурсів, їх розподілу і перерозподілу в інтересах усіх без винятку економічних агентів, забезпечення його поступального і стійкого розвитку, зниження криміналізації, унеможливлення використання його для відмивання брудних грошей і фінансування тероризму неможливі без дотримання високого рівня його фінансової безпеки.

Глобалізаційні та інтеграційні процеси, впровадження новітніх інформаційних технологій, посилення конкуренції в банківській сфері, відсутність всебічної нормативно-правової регламентації банківської діяльності, нерозвиненість вітчизняних фінансових ринків, зростання економічної злочинності зумовлюють появу нових викликів і загроз фінансовій безпеці банківського сектору. Крім того, сьогодні відсутні обґрунтована концепція і стратегія забезпечення фінансової безпеки, єдині методичні підходи до оцінки її рівня. Тому, питання забезпечення фінансової безпеки набувають першочергового значення, потребують адекватного теоретичного осмислення і розробки практичного інструментарію її забезпечення.

Проблематикою економічної і фінансової безпеки банків і банківського сектору загалом займалися такі вітчизняні вчені, як О.Барановський, Т.Болгар, Р.Гриценко, М.Єрмошенко, М.Зубок, О.Кириченко, В.Коваленко, О.Колодізєв, В.Краліч, І.Крупка, Л.Патерікіна, О.Пластун, О.Штаєр, С.Яременко.

В їх працях досліджувались сутність і складові, загрози економічній і фінансовій безпеці банків, вплив зовнішньої заборгованості на економічну безпеку банківського сектору, окремі аспекти безпеки його регіональних сегментів. Водночас, у них відсутні визначення сутності фінансової безпеки, однозначні характеристики її різновидів; об'єктів і суб'єктів, чинників і загроз, оцінки її рівня, передумов формування й організації функціонування системи її забезпечення. Таким чином, значущість і логічна незавершеність досліджень проблематики фінансової безпеки банків зумовили вибір теми магістерської роботи та її актуальність.

Мета і задачі дослідження. Мета магістерської роботи полягає у поглибленні теоретико-методологічних засад фінансової безпеки банків, розробка методичних підходів і практичних рекомендацій з підвищення її рівня в Україні. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити сутність банківського сектору та місце фінансової безпеки банків в неї;
- розглянути чинники і загрози фінансовій безпеці банків;

- проаналізувати підходи до оцінки рівня забезпечення фінансової безпеки банків;
- обґрунтувати основні шляхи підвищення рівня фінансової безпеки банків;
- сформулювати пропозиції з удосконалення складових забезпечення фінансової безпеки банків;
- розробити методичні підходи до оцінки і дотримання ефективності системи забезпечення фінансової безпеки банків.

Об’єкт дослідження. Процеси забезпечення фінансової безпеки банків.

Предмет дослідження. Теоретико-методологічні засади, методичні підходи та практичні аспекти забезпечення фінансової безпеки банків.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становили праці вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячені фінансам, банківській діяльності, забезпеченню економічної і фінансової безпеки в банківській сфері. Для розв’язання поставлених в роботі завдань застосовувались такі загальнонаукові методи, як системний підхід, узагальнення і систематизації, наукової абстракції, аналізу і синтезу, індукції і дедукції, аналогії, класифікацій (для визначення сутності банківського сектору та фінансової безпеки банків, виявлення чинників і загроз фінансової безпеки); економіко-статистичні, групування, порівняння, емпіричний, графічний (для характеристики правового регулювання та організації забезпечення фінансової безпеки; аналізу підходів до визначення її рівня, оцінки її стану); компаративного аналізу, аналогій, експертних оцінок (для обґрунтування основних шляхів підвищення рівня фінансової безпеки, розробки методичних підходів до оцінки і дотримання ефективності системи забезпечення фінансової безпеки).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань формування та реалізації депозитної політики в банку; статистичні дані Національного банку України, Асоціації українських банків України, інформація центральних банків; нормативні документи, аналітичні огляди Міжнародного валютного фонду, Базельського комітету з питань банківського нагляду, Світового банку, статистичні звіти міністерств і відомств, інших органів державного управління; монографічні дослідження та наукові публікації з питань фінансової безпеки банків.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (109 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 101 сторінок. Основний зміст викладено на 91 сторінці. Робота містить 18 таблиць, 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ УКРАЇНИ»** було досліджено, що фінансова безпека динамічний стан, при якому банк: юридично і технічно здатний виконувати та реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має у своєму розпорядженні механізми для реалізації цього потенціалу.

Доведено, що основною метою фінансової безпеки банку є забезпечення конкурентоспроможності як окремого банку, так і банківської системи загалом на ринку банківських послуг і недопущення збитковості або втрати частини прибутків унаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз. Ключовими характеристиками фінансової безпеки банків є:

- забезпечення рівноважного і сталого фінансового стану банку;
- сприяння ефективній діяльності банку; можливість на ранніх стадіях визначити проблемні місця у діяльності банку; нейтралізувати кризи і запобігати банкрутствам.

Забезпечення фінансової безпеки банків спрямоване на досягнення їх стійкого функціонування та розвитку що, в свою чергу, передбачає захист фінансових інтересів банків, кредиторів, позичальників та економіки в цілому.

Основними завданнями (функціями) забезпечення фінансової безпеки банківської системи є: виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз функціонування та розвитку банківської системи; оцінка масштабів негативного впливу ідентифікованих загроз; створення механізму та умов оперативного реагування на негативний вплив факторів; створення умов для максимального відшкодування збитків, отриманих банківською системою внаслідок негативного впливу факторів; постійний моніторинг виявлених загроз.

Було проведено аналіз чинників, що впливають на фінансову безпеку банків, які на нашу думку можливо виділити дві їх групи.

До чинників прямого впливу слід віднести: низький рівень якості капіталу; здійснення банками ризикової кредитної політики; недостатній рівень покриття депозитних вкладень системою страхування; низька ліквідність банківських активів; низький рівень кредитоспроможності суб'єктів економічної діяльності.

До чинників опосередкованого впливу відносимо: недостатня ефективність банківського нагляду; рівень конкуренції між банками; фінансово-економічний стан галузей промисловості; стабільність національної грошової одиниці та соціально-економічної політики держави.

Доведено, що сучасні методиками оцінки рівня фінансової безпеки банків та банківського сектору в цілому різняться набором показників, що містяться в них. Зазначені методики можна згрупувати за такими ознаками як: методи та моделі, що ґрунтуються на використанні економічних нормативів у якості основних критеріїв; метод коефіцієнтів та показників; метод економіко-математичного моделювання; методи експертних оцінок.

У другому розділі **«ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ УКРАЇНИ»** проаналізовано, що показники фінансової безпеки банківської системи України за період з 2013 по 2018 рр відповідно до Методики розрахунку рівня економічної безпеки оцінено, які свідчать, що загрозу фінансовій безпеці банківській системі України задає зменшення частки обсягу кредитування банками реального сектору економіки, % до ВВП, яка станом на 01.01.2019 склала 30,16 %, що на 3,92 процентних пункти менше за аналогічним періодом 2018 року.

Аналіз індикаторів рівня фінансової безпеки банківського сектору України показує, що співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті становило 118,2%, що перевищує норму на 18,8%. Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, станом на 31.12.2018 становила 54%, що перевищує норму на 8%. Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків становила 56%, що перевищує норму на 12%. Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань становило 98,2%, що перевищує норму на 9,1%. Співвідношення довгострокових (понад один рік) кредитів та депозитів становило 3,9 рази, що перевищує норму у 0,9 рази (приблизно на 30%). Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи станом на 31.06.2018 становила 56%, що перевищує норму на 11,2%.

Для визначення інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи, було використано вагові коефіцієнти, які визначені у Методиці розрахунку рівня економічної безпеки, які представлені на слайді 9 та на рисунку 2 на том же слайді представлено динаміку інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи України. Представлені розрахунки підтверджують, що рівень безпеки в банківському секторі станом на 01.01.2019 підвищився у порівнянні з 2017 р., та склав 39,1 %. У 2017 р. зазначений показник сягнув майже критичного рівня – 20,72 %.

Отже, система показників-індикаторів, які підтверджені аналітичними розрахунками і мають кількісне вираження, дають змогу завчасно сигналізувати про небезпеку і розробляти превентивні та реактивні заходи з позиції забезпечення фінансової безпеки на макро- й мікроекономічному рівнях.

Порогові значення індикаторів фінансової безпеки банків вказують на негативні явища, такі як: утрата банком ознак системності, здатності до стійкості, динамічного розвитку, конкурентоспроможності на зовнішніх і

внутрішніх ринках, що може призвести до визнання стану проблемності та неплатоспроможності.

В роботі було проведено дослідження рівня фінансової безпеки банків на підставі використання економічних нормативів за чотирьома групами та визначено, що за методикою НБУ, відносно дотримання економічних нормативів діяльності банків України, банки в цілому їх дотримуються, але, у окремих банках вони порушуються.

Було проведено аналіз функціональних складових фінансової безпеки банків якими є: капітало-ресурсна, кредитно-інвестиційна, валютна безпека та безпечний рівень доходів та витрат. Проведені нами розрахунки фактичного стану дотримання наведених у додатку порогових значень індикаторів фінансової безпеки банків України та співвідношення фактичного і порогового значень дозволяють зробити висновки, що у 2018 р. недотримані такі безпекові параметри за різновидами фінансової безпеки банків України.

Зроблені висновки, що рівень фінансової безпеки банків економіки України є недостатнім, а відтак необхідно визначити пріоритетні напрями його підвищення, розробити і реалізувати відповідні дієві заходи.

У третьому розділі **«ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ УКРАЇНИ»** Проведено апробація запропонованої методики проведена на основі аналізу рівня фінансової безпеки банків України. З якої визначено, що в окремі періоди часу в розрізі окремих груп фінансової безпеки банків не досягнув високого її рівня. Аналіз ситуації в банках засвідчив, що 2013-2018 рр., отримано низький рівень капітало-ресурсної, кредитно-інвестиційної, валютної безпеки та низький рівень безпеки доходів та витрат зазначеного вище банку. Таким чином, результати тактичної оцінки рівня фінансової безпеки банку показали, головною проблемою є: недостатній рівень власного капіталу, що потребує негайного вжиття заходів для покращення його структури та збільшення його не лише за рахунок збільшення статутного капіталу банку; аналіз показав, що здебільшого переважає низький рівень безпеки доходів та витрат банку, що потребує негайного збільшення прибутковості діяльності банку; недостатній рівень управління активно-пасивними операціями банків. Було проведено стратегічну оцінку фінансової безпеки банків України на підставі розрахунку інтегрального показника, який є відображенням результативності забезпечення фінансової безпеки усіх функціональних складових в умовах впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

Виходячи із показників можливо стверджувати, що за аналізований період банки України втримують середній рівень фінансової безпеки банку та досягає його значення у 2017-2018 рр. (0,490 та 0,529). Протягом аналізованого періоду враховуючи можливості та загрози, генеровані, як зовнішнім, так і внутрішнім середовищем, рівень фінансової безпеки зріс до рівня високий.

Підсумовуючи результати роботи можливо зазначити, що забезпечення фінансової безпеки банків України може бути реалізоване за наступними напрямками:

1. З метою забезпечення фінансової безпеки банків необхідно вдосконалити нормативно-правові акти.
2. Наступними компонентами забезпечення ФБКБ є інформаційно-аналітичне та методичне забезпечення, які є основою та необхідною умовою для оцінки рівня фінансової безпеки банків.
3. Якість сформованого кредитного портфеля є одним з визначальних факторів впливу на рівень фінансової безпеки.
4. Реалізація організаційно-економічних заходів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі магістра наведені теоретико-методологічні засади фінансової безпеки банків, розробка методичних підходів і практичних рекомендацій з підвищення її рівня в Україні.

За результатами магістерської роботи, зроблено наступні висновки:

1. Проведена характеристика підходів до визначення поняття «фінансова безпека», з яких можливо зробити висновок, що фінансова безпека банку це забезпечення конкурентоспроможності як окремого банку, так і банківської системи загалом на ринку банківських послуг і недопущення збитковості або втрати частини прибутків унаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз. Забезпечення фінансової безпеки банків спрямоване на досягнення їх стійкого функціонування та розвитку що, в свою чергу, передбачає захист фінансових інтересів банків, кредиторів, позичальників та економіки в цілому.
2. Систематизовано загрози фінансовій безпеці банку, які можливо поділити як на самі чинники так на заходи нейтралізації негативного впливу.
3. Визначені сучасні методики оцінки рівня фінансової безпеки банків та банківського сектору, які представлені в табл. 3, вони різняться набором показників, що містяться в них. Зазначені методики можна згрупувати за такими ознаками як: методи та моделі, що ґрунтуються на використанні економічних нормативів у якості основних критеріїв; метод коефіцієнтів та показників; метод економіко-математичного моделювання; методи експертних оцінок.
4. Проаналізовані показники фінансової безпеки банківської системи України за період з 2013 по 2018 рр. відповідно до Методики розрахунку рівня економічної безпеки. Визначені індикатори рівня фінансової безпеки банківського сектору економіки України, які підтверджують поглиблення кризових явищ та їх дестабілізуючий вплив на фінансову безпеку країни.
5. В роботі було проведено дослідження рівня фінансової безпеки банків на підставі використання економічних нормативів за чотирьома

групами. Таким чином, можна зробити висновок про те, що за методикою НБУ, відносно дотримання економічних нормативів діяльності банків України, банки в цілому їх дотримуються, але, у окремих банках вони порушуються.

6. Проаналізовано функціональні складові фінансової безпеки банків якими є: капітало-ресурсна, кредитно-інвестиційна, валютна безпека та безпечний рівень доходів та витрат. Проведені нами розрахунки фактичного стану дотримання наведених у додатку порогових значень індикаторів фінансової безпеки банків України та співвідношення фактичного і порогового значень дозволяють зробити висновки, що у 2018 р. недотримані такі безпекові параметри за різновидами фінансової безпеки банків України.

7. Проведено апробацію методики, у якій здійснена градація рівнів оцінки фінансової безпеки банку, кожному з якого присвоєно кількісний вимір. методики проведена на основі аналізу рівня фінансової безпеки банків України. За результатами методики, можемо визначити що протягом аналізованого періоду враховуючи можливості та загрози, генеровані, як зовнішнім, так і внутрішнім середовищем, рівень фінансової безпеки зріс до рівня високий.

8. Надано пропозиції, щодо забезпечення фінансової безпеки банків України за наступними напрямками: вдосконалити нормативно-правові актів, забезпечення інформаційно-аналітичним та методичним забезпечення, підтримка якісного сформованого кредитного портфеля, який є одним з визначальних факторів впливу на рівень фінансової безпеки та реалізацію організаційно-економічних заходів.

АНОТАЦІЯ

КУБАЯТІ Н.Т. «Забезпечення фінансової безпеки банків України»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою професійного за спрямування *«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»* – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2019.

У роботі узагальнюються теоретико-методологічні засади фінансової безпеки банків та розробка методичних підходів і практичних рекомендацій з підвищення її рівня в Україні. Розглянута характеристика індикативних загроз фінансової безпеки банків та визначені науково-методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки банків. Автором визначені основні напрями регламентації та організації забезпечення фінансової безпеки банків України.

Під час дослідження використовувалися наступні загальнонаукові методи: узагальнення та систематизація; порівняння; системного аналізу та методи оцінки фінансового стану банку.

Ключові слова: фінансова безпека, загрози, оцінювання, економічні нормативи, інтегральна оцінка фінансової безпеки.

ANNOTATION

KUBAYATI N.T. “Ensuring financial security of banks in Ukraine”

Qualifying academic paper for a Master degree in Specialty "072" Finance, Banking and Insurance" according to the Master degree curriculum professional field "Managing the activities of banks at the financial market". Odesa National University of Economics – Odesa, 2019.

The paper summarizes the theoretical and methodological principles of the financial security of the banks and develops methodological approaches and practical recommendations for increasing its level in Ukraine. The characteristics of the indicative threats to the financial security of the banks are analyzed and the scientific and methodological approaches to assessing the level of the financial security of the banks are determined. The author proposes the basic directions of the regulation and organization of the financial security of the banks in Ukraine.

In the process of the research, the following methods are used: generalization and systematization; comparison; systematical analysis and methods of monitoring the bank financial condition.

Keywords: financial security, threats, assessment, economic norms, integral assessment of financial security.